

2. 10. PÁTEK:

Referáty 15:30 – 19:00 (Pilířový sál)

Úvodní slovo

Filip Herza, Pavel Horák, Markéta Slavková, *Etnologický ústav AV ČR*

20 let činnosti Dokumentačního centra českého hermetismu a kritický pohled na dnešní stav akademického výzkumu

Petr Kalač, Dokumentační centrum českého hermetismu

Stav terénního výzkumu na začátku XXI. století, 40 let od poslední solidní badatelské práce prof. Milana Nakonečného v oboru historiografie novodobého českého hermetismu. Reflexe permanentní činnosti DCČH v tomto oboru na konci roku 2020. Pozvolna rostoucí zájem české akademické obce o výzkum historie a dalších oblastí fenoménu okultismu ve srovnání s několika evropskými universitami. Úskalí soudobého výzkumu.

Okultismus v Československu

Martin Jůna

Československá republika v letech 1918-1951 a české tajné okultní společnosti, jejich úloha a význam v době prvních dvou republik, jejich funkčnost a činnost v období války, poválečného období a zánik po nástupu komunistického režimu.

Sub Rosa

Ivo Chmelař, Sdružení Paragava, CPetM

Při úvahách o tématu „Nadpřirozené Československo“ nemohl jsem nikterak opomíjet to „starší a širší“, území a historii českého Království. A tak ačkoliv jsem chtěl možná pojednat o meyrinkovských a šimánkovských ludibriích Asijských bratří a bratrstva Sad Bhái, jako utkvělé myšlenky svých předchozích studií, protože byly silnější než libovolná sociologická a ovšem i geografická „realita“, považoval jsem za významnější obrátit se přímo k „zemi“, krajině a stavbám jako výrazu cesty... Cesty ..., zde ve smyslu opakované cesty z míst mého pobytu do místa tohoto setkání a současně jako výrazu iniciace.

Universalie a její činnost v 90. letech 20. století

Michal Plos, Katedra občanské výchovy a filosofie, PedF, UK

Druhá fáze vývoje československé (české) hermetické společnosti Universalie v 90. letech 20. století. Budou rozebrána jednotlivá období činnosti spolku za příslušných předsedů: Milana Nakonečného 1990–1993, Ivo Chmelaře 1993–1995, Vladislava Zadrobílka 1995–1998. Příspěvek také zmapuje vnitřní obsah společnosti, její strukturu a organizaci a vymezení pracovního prostoru členstva ve stále se zpříšňujících existenčních podmínkách po převratu v roce 1989.

Aplikace indických motivů v diskuzích o podobě prvorepublikové společnosti: Okultisté v kontextu hledání nového českého náboženství

Vilém Skopal (Katedra filosofie a religionistiky, FF, Univerzita Pardubice)

Příspěvek se bude zabývat otázkou, jak čeští okultisté chápali Indii a jak ji používali v debatě o podobě nově vznikající československé společnosti. Přestože přednášející není odborníkem na okultismus, zapadá tato otázka do jeho širšího badatelského pole, které se týká recepce Indie západními mysliteli. Existuje podezření, že tito myslitelé používají k porozumění Indii základní křesťanské předpoklady, čímž deformují obraz Indie do pouhé obdoby křesťanství a tím zabraňují jejímu skutečnému porozumění. Příspěvek nemá ambici zmapovat vliv křesťanství

na recepci Indie českými okultisty a formulovat následky tohoto vlivu. Naopak bude více konkrétní a ukáže na zásadní témata, která určovala diskuzi o Indii mezi okultisty. Zároveň porovná tato témata s dobovými úvahami o možnosti přijetí některých indických, převážně buddhistických, aspektů do nově vznikající společnosti. Právě zasazení okultistů do dobového kontextu umožní určit, která témata byla důležitá v širší prvorepublikové diskuzi, která byla naopak ryze okultistická a která obě skupiny sdílely. Až budou tato témata vymezena, bude v budoucnu možné určit, jestli a nakolik jsou závislá na křesťanství a tím zjistit závislost (nejen) okultistického chápání Indie na křesťanském světovém názoru.

3. 10. SOBOTA

Přednášky a diskusní stoly (Pilířový sál):

9:30–10:30

Léčitelství, léčitelé a jejich metody diagnostikování a léčení v 2. polovině 20. století

Dana Motyčková, Etnologický ústav AV ČR

Vzhledem k mocenským strategiím státního zdravotnictví docházelo vždy k negativnímu vymezování lékařů a oficiální medicíny vůči léčitelům pro jejich „nevědecké“ metody (ale i daňové úniky) a k jejich a perzekuci. Sociálně mocnější mají větší a snazší přístup k tvorbě a reprodukci diskurzu, ale i ke kontrole formálních dialogů, šíření informací atd. Konkrétní příklady léčitelů, jejich práce s pendlem, pružinou, žehnání bylin, distanční diagnostikou z fotografie, vlasů, z osobních předmětů pacientů, modlitby, automatická kresba, jasnovidnost, jasnozření... (např. Jindřich Paseka ze Svatouchu, Václav Vávra z Písku, Charlotte Hanselová ze Chcebuze, Božena Kamenická z Plzně, Karel Kožíšek z Brna, páter František Ferda ze Sušice). Vztah léčitelů k víře a náboženství. Zatímco se ortodoxní a neortodoxní přístupy k léčení ještě v 1. polovině 19. století výrazně prostupovaly a hranice mezi nimi byla flexibilní, tak v posledních desetiletích 19. století proces profesionalizace medicíny v českých zemích definitivně vymezil vnitřní hranice, vylučující tradiční způsoby vykonávání léčby. Léčitelé se nevešly do žádné „škatulky“, pro úřady byli a jsou neuchopitelní, nezařaditelní do systému zdravotní péče, pomáhající profese (chybí pro ně systém vzdělání, kontrolovatelnost, ukotvení v zákoně, odpovědnost, možnost spolupráce s lékařem. Víra v nadpřirozeno trvala, ale u léčitelů často snaha najít jakýkoliv „vědecký“ podklad pro užívané metody. Pokusy výzkumu a snaha sdružovat se a vytvářet alternativní společenství. Kahudova Psychoenergetická laboratoř nebo Rejdákovo výzkumné pracoviště pro psychotroniku a juvenologii (70. a 80. léta 20. století). Česká psychoenergetická společnost (Vlastimil Bažant) jako pokračovatel PEL. Po roce 1989 Česká asociace odborného léčitelství (Robert Nový) a Českomoravský svaz léčitelů umění (Josef A. Zentrich). Nebylo s vaničkou vylito i dítě při rozvoji medicíny a eliminaci léčitelů používajících „nevědecké“ metody? Je „vědecká“ medicína založená na „base evidence“ jedinou cestou diagnostikování a léčení nebo alternativní uchopování reality jinými smysly může vést ke stejnému cíli? Důležitá by byla spolupráce se znalcem zdravotních zákonů a právního ukotvení živností, zejména ve 20. a 21. století. Znáte někoho?

10:50–11:50

Psychotronika a vědecký výzkum magie

Marek Dluhoš, Katedra religionistiky, Husitská teologická fakulta, UK

Z českých dějin známe pokusy k udržení i posílení národní existence okultními prostředky. Typickým příkladem byl boj dr. Kefera proti hitlerovskému Německu, za který po válce od prezidenta Beneše obdržel posmrtně vysoké státní vyznamenání. Z moderních dějin víme o rituálech současných hermetiků, jejichž cílem mělo být co nejvyšší snížení účinnosti koronaviru na území Zemí Koruny české. Prof. Nick Bostrom, který je zakládajícím ředitelům Future of

Humanity Institute na Oxfordské univerzitě hovoří o tzv. fenoménu černé koule ve vývoji lidstva. Prof. Milan Nakonečný zase o jiných možnostech výzkumu reality, jdoucích za hranice metodologie současné vědy. Víme, že výzkum možností ovlivnění reality paranormálními či psychotronickými prostředky se opakovaně stal a stává cílem bádání v předních světových mocenských centrech (Rusko, USA, kdysi Německo). U nás byl tento výzkum na akademických pracovištích, který měl původně vést k dominanci sovětského bloku, zrušen jako "nevědecký" po roce 1989. Diskusní panel má být rozhovorem o teoriích, filosofiích i sociálních vazbách umožňujících opakující přežívání esoterního výcviku i rituálu i v 21. století, kde jsme přitom denně svědky dominance oficiální pozitivní vědy a jejího vlivu na naši realitu (stále větší propojení počítači, všeobecná byrokratizace spojená s online kontrolou atd.). Je přežívání okultismu a magie reziduem alternativního vývoje lidského uchopování reality? Musí být názor světové vědy i politiků ovlivňujících bádání v určitých oblastech na každý fenomén v postmoderní době jednotný, aby byl podpořen či zamítnut?

Referáty 13:30 – 17:30 (Piliřový sál)

Veda alebo mágia?

Ivan Souček, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Formovanie psychotroniky a bioterapie v kontexte spoločenského-politickej situácie na území Československa Na základe analýzy dostupných prameňov a etnografického výskumu má príspevok ambíciu predstaviť stručným spôsobom proces, akým prešla psychotronika a bioterapia na území Československa od svojho počiatku až po súčasnosť. Zatiaľ čo psychotronika predstavuje interdisciplinárny odbor pokúšajúci sa verifikovať mimoriadne schopnosti človeka, bioterapia, ako jedna zo súčastí psychotroniky, sa zameriava predovšetkým na liečiteľské aktivity súvisiace s energo-informačnou úrovňou človeka. V kontexte spoločensko-politickej situácie príspevok analyzuje predovšetkým rozdielne stratégie legitimizácie predstaviteľov psychotroniky, ktoré sa utvárali na pozadí dichotomického delenia, zdôrazňujúceho esenciálne odlišnosti medzi racionálnym a iracionálnym, posvätným a sekulárnym či vedou a náboženstvom. Príspevok tak poukazuje na rôzne súvislosti toho, akým sa interpretačný rámec tohto fenoménu premieňal v rôznych historických etapách a ako liečiteľská tradícia na tomto území reagovala na meniace sa spoločenské pomery.

Konec totalitních režimů činí člověka svobodným, ale osvobozuje ho od sebe samého?

Vztah přesídlenců z Ukrajiny ke zbožnosti a státnosti na konci 2. světové války

Veronika Beranská, Etnologický ústav AV ČR

Príspevok pojedná o skupině přesídlených Čechů z Ukrajiny, tzv. volyňských Čechů, kteří se podíleli v rámci 1. československého armádního sboru, utvořeného na území bývalého SSSR, na osvobozování tehdejšího Československa v závěrečných fázích 2. světové války. Pozornost bude soustředěna na jejich vztah k vlastenectví a zbožnosti v podobě pravoslavné víry, ale i rituálu a magie v profánním a relativně mírovém životě na ukrajinské Volyni před přesídlením, konkrétně v léčitelských praktikách, a následnou konfrontaci s vlastním vědomím a pocity vykořeněnosti pramenícími z přesunu a ztráty společenského a osobního statusu na území tehdejšího ČSR v roce 1945 při čekání na hromadný transfer rodinných příslušníků. Príspevok bude pojednaný z psychologické, jungiánské perspektivy reflektující přirozenou potřebu člověka po duchovním a náboženském vědomí jako nadstavbě běžného myšlení všedních dnů a důsledků plynoucích z jejího možného nedostatku.

Heterodoxní kořeny mladého Československa

Martin Jemelka a Jakub Štofanič, Masarykův ústav a Archiv AV ČR

První světová válka přispěla k hlubokému kompromitování institucionalizovaného náboženství. V jejím závěru a těsně po válce vyvrcholilo předválečné nadšení z mystiky, teozofie, okultismu a spiritizmu, které sílilo od počátku 20. století. Atraktivitě se tyto duchovní a náboženské směry těšily nejen mezi intelektuály, jakými byl T. G. Masaryk, jeho rodina a stoupenci, ale i v prostředí dělnictva. Příspěvek vycházející z projektu Náboženský život průmyslového dělnictva českých zemí (1918–1939) se zaměří na působení heterodoxních náboženských skupin na konci první světové války a v počátcích československého státu, a to v prostředí českých průmyslných měst. Na příkladu spiritistických komunit a dalších menších náboženských společností (Badatelé Bible, Přátelé hlasu svědomí ad.) budeme sledovat jejich postavení ve společnosti, etablování v lokálním prostředí i budování vztahů k nové státní moci. Vznik nového státu přinesl v náboženské oblasti sice jistou liberalizaci, ve vztahu k menším náboženským společnostem však nezmizla nedůvěra a ostražitost. Přímé konflikty vzbuzoval proklamovaný pacifismus, odmítání vojenské služby či institucionální zakotvení těchto náboženských komunit za československými hranicemi. Tyto náboženské skupiny s jedinečnou formou religiozity dokázaly poskytnout dělnictvu prostor, ve kterém mohly souznět jeho sociální, národnostní a náboženské představy a požadavky. Spiritizmus byl totiž prezentován jako ideální kompromis mezi filozofií, vědou a náboženstvím, akcentující univerzální bratrství a ekumenismus překračující přetrvávající všechny konfesní mantinely.

PAUZA

Prežitky a štrukturalizmus

Tatiana Bužeková. *Katedra etnológie a muzeológie, FF, Univerzita Komenského v Bratislave*
V príspevku sa budem venovať etnografickému bádaniu o magických predstavách a praktikách na Slovensku v povojnovom období. Vznik Československej republiky viedol k inštitucionalizácii akademických disciplín a prenikaniu nových teoretických trendov, najmä štrukturalizmu, do výskumu ľudovej kultúry. Ideologizácia národopisu na začiatku 50. rokov, ktorá nastala v dôsledku politických zmien, viedla k nastoleniu sovietskej etnografickej školy vychádzajúcej z ideologickej perspektívy marxizmu-leninizmu. V rámci tejto školy sa kultúrne javy hodnotili z hľadiska triedneho boja a pokroku. Magické predstavy a praktiky sa považovali za prežitky, čo zodpovedalo evolucionistickej perspektíve, ktorá v tej dobe ani zďaleka nepatrila k teoretickej avantgarde. Sovietska etnografická škola „zakonzervovala“ evolucionistické chápanie mágie počas nasledujúceho obdobia, čo viedlo k uniformnej deskripcii a klasifikácii zodpovedajúcich kategórií ľudovej kultúry. Jedinou výnimkou bola štúdia Márie Kosovej 1973, ktorá síce bola publikovaná v r. 1973, ale bola založená na výskume, ktorý autorka vykonala na konci 40. rokov. Kosová v tejto práci uplatnila idey štrukturalizmu a jej štúdia sa stala jedinou ne-marxistickou analýzou mágie na Slovensku počas socialistického obdobia. Dá sa predpokladať, že bez ideologického nátlaku v etnologickom výskume by takáto snaha o teoretické vysvetlenie mágie nebola výnimkou, ale pravidlom.

Two Kinds of Magic: Magická Praha, Staročeský Masopust, and the Making of Czech (Inter)National Cultural Heritage and Tourism in the Post-socialist Era

Alesandro Testa (Fakulta sociálních věd, UK)

In this presentation, I will focus on two very different kinds of magic. The first one, associated with high culture and feeding on literature, architecture, and the arts, evokes the imagery of Prague being one of the European capitals of esotericism and alchemy; the second, associated with popular culture instead, is the “fertility” magic of the seasonal Masopust door-to-door processions, which characterise and embellish many rural Czech localities. The first kind has been popularised in post-socialist times and transformed into a portion of the Capital’s many attractions in order to meet the growing demand of mass tourism. The latter has never ceased

to be a popular phenomenon, actually becoming the second Czech feature of cultural heritage to be inscribed in the UNESCO list of Intangible Cultural Heritage List (2010), thus entering the international arena of “cultural tourism”. Both phenomena (or rather clusters of phenomena) are of course elements of Czech history, but they also form part of what has been called the “heritage-memory-identity complex”, which is, in turn, along with history, a substantial component in the expression and (ongoing) rearticulation of the Czech nation and nationhood after 1989, 1993, and 2004.

Magické myšlení v čase modernizace

Radim Červenka, Etnologický ústav AV ČR

Nadpřirozeno a horská periferie Horský ráz krajiny v historickém kontextu zabraňoval intenzivní komunikaci, což komplikovalo etablaci myšlenkového systému založeném na vědeckých poznatcích a naopak upevňoval tradiční formy myšlení. Příspěvek se chce zaměřit na analýzu narativních pramenů z prostředí horských vesnic v Beskydech na přelomu 19. a 20. století. Lokalitu je možné považovat za periferní oblast, v níž probíhal určitý konflikt mezi tradičním a moderním vnímáním světa. Dobové prameny vypovídají o uplatnění schémat magického myšlení nejen v přetrvávající víře v pověry, ale také v každodenní praxi (léčebné postupy, provozování bílé magie ve vztahu k zemědělské činnosti atd.). Chování lidí žijících v odlehlých lokalitách však kontrastovalo s civilizačními mechanismy (nové technologie, vědecké poznatky, společenské změny), které periferní oblast čím dál více zasahovaly. Konfliktní situaci zachycovali představitelé lokální inteligence. Zpravidla reprezentovali přínosy modernizačních proměn světa a zároveň byli autory písemných záznamů informujících o problematice. Ať už se jednalo o faráře a učitele jakožto autory místních kronik (farních, školních, obecních, popř. jiných druhů) nebo regionální vlastivědné badatele, jejich bazální kulturně-antropologická pozorování opakovaně poukazovala na specifické prvky provozovaných magických praktik a ukotvení místního člověka v neinstitucionalizovaném systému víry v nadpřirozeno.

PAUZA 17:30 – 18:00

18:00 – 20:00 Komentovaná procházka po Krumlově s Pavlem Himlem (*Fakulta humanitních studií, UK*)